BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Handlingsplan 2008-2011

Handlingsplan mot tvangsekteskap

BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Handlingsplan 2008-2011

Handlingsplan mot tvangsekteskap

Forord

Det er en menneskerett fritt å kunne velge om man vil gifte seg og hvem man eventuelt vil gifte seg med. De fleste mennesker i Norge tar denne valgfriheten for gitt, men dessverre er det ikke slik for alle. Også i dagens Norge blir unge mennesker presset eller tvunget til å gifte seg, til tross for at vi har et forbud mot dette.

Dette kan ikke aksepteres! Kampen mot tvangsekteskap står høyt på regjeringens dagsorden. I vår politiske plattform, Soria Moria erklæringen, understrekes dette. Derfor legger regjeringen nå fram denne handlingsplanen med 40 videreførte og nye tiltak for å bekjempe tvangsekteskap.

Bekjempelse av tvangsekteskap krever en bred tilnærming, og gode resultater avhenger ikke minst av om vi lykkes i likestillings- og inkluderingspolitikken. Det er behov for tiltak direkte rettet mot tvangsekteskap, og et bredt fokus på strategier og tiltak for å styrke inkluderingen. Det er en hovedmålsetting å styrke den offentlige forankringen av arbeidet. Innvandrermiljøene selv har også en sentral rolle i arbeidet mot tvangsekteskap. Det er samtidig viktig å slå fast at tvangsekteskap er en straffbar handling i Norge, og at lovverket mot tvangsekteskap skal håndheves effektivt. Denne handlingsplanen inneholder en bred satsing mot tvangsekteskap som både skal ivareta forebygging og sikre beskyttelse av dem som utsettes for overgrep.

Handlingsplanen har et særlig fokus på den videregående skolens rolle, utenriksstasjonenes rolle, behovet for trygge steder å bo og styrket offentlig forankring og samordning av arbeidet. De frivillige organisasjonene vil få økt støtte.

Handlingsplanen er utarbeidet av Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Kunnskapsdepartementet og Utenriksdepartementet. Barne- og likestillingsdepartementet har et hovedansvar for å koordinere regjeringens innsats mot tvangsekteskap.

Karita Bekkemellem

Innhold

Forord 2

Innhold 3

1. Innsatsen mot tvangsekteskap skal styrkes 6
- Bakgrunn 6
- Omfanget av tvangsekteskap 7
- Utgangspunktet for tiltakene i planen 7
- Relasjon til andre handlingsplaner 7
- Målgrupper 7
- Hovedmål 8
- Ansvarlige departementer 8

2. Handlingsplanens tiltak 9
- Lovverket mot tvangsekteskap skal håndheves effektivt 9
- Tvangsekteskap skal forebygges 9
- Kompetanse og samarbeid skal styrkes 9
- Hjelpetiltakene skal være gode og tilgjengelige 9
- Internasjonal innsats og samarbeid skal styrkes 10
- Kunnskap og forskning skal styrkes 10

3. Lovverket mot tvangsekteskap skal håndheves effektivt 11
- Bakgrunn 11
- Beskyttelsestiltak 11
- Behov for kompetanse og hensiktsmessig organisering 11
- Kompetanseutveksling mellom politidistriktene 12

4. Tvangsekteskap skal forebygges 13
- Bakgrunn 13
- Minoritetsrådgivere i skolen 13
- Forebyggende arbeid i skolen 14
- Skolen som arena for å hjelpe elever i vanskelige situasjoner 14
- Samarbeid mellom foreldre og skole 15
- Barn som ikke kommer tilbake etter skoleferien 15
- Informasjon om tvangsekteskap 15
- Informasjon til deltakere i norskopplæringen 16
- Foreldreveiledning for familier med minoritetsbakgrunn 16
- Holdningsendring via ressurspersoner 17
- Hjelpe for å unngå brudd med familien 17
- Trossamfunnenes rolle 17
- Støtte til frivillige organisasjoner og miljøer 18
- Bevisstgjøring om egne valg 18

5. Kompetanse og samarbeid skal styrkes 19
- Bakgrunn 19
- Kompetanseteam mot tvangsekteskap 19
- Regionale ressurssentre 20
- Kompetanseutvikling i hjelpeapparatet 20

Helsetjenesten i kommunene 20
Tverretatlig og nasjonalt pilotprosjekt om æresrelatert vold 21
Erfaringsoverføring 21
Offentlig prøving av vilkårene for å inngå ekteskap 21

6. Hjelpetiltakene skal være gode og tilgjengelige 22
Bakgrunn 22
Bo- og behandlingstilbud for unge over 18 år som bryter med familien 22
Botilbud til unge under 18 år 23
Støtte gjennom organisasjoner til ungdom som er i en kritisk situasjon 23
Styrking av familievernet for å øke innsatsen i konflikthåndtering 23

7. Internasjonal innsats og samarbeid skal styrkes 24
Bakgrunn 24
Bistand fra utenriksstasjonene til unge utsatt for tvangsekteskap 24
Utgifter til hjemsendelse ved tvangsgifte 25
Samarbeid med myndigheter i opprinnelsesland og i Norge 25
Tvangsekteskap på den internasjonale agenda 25
Nordisk og europeisk samarbeid 26

8. Kunnskap og forskning skal styrkes 27
Bakgrunn 27
Forskning og evaluering 27
Registrering av saker som gjelder tvangsekteskap 27

Vedlegg: Aktørenes roller og ansvar 28
Bakgrunn 28
Grunnopplæringen 28
Utdanningsdirektoratet 28
Helsetjenesten i kommunen, herunder skolehelsetjenesten 28
Psykisk helsevern 29
Sosialtjenesten/NAV 29
Barnevernet 29
Krisesentrene 30
Familievernet 30
Politi og påtalemyndigheten 30
Organisasjoner og miljøer på innvandrerfeltet 31
Informasjonstelefonen om tvangsekteskap 31
Den kommunale flyktningtjenesten eller tilsvarende instans 31
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) 32
Asylmottak 32
Kompetanseteam mot tvangsekteskap 32
Utlendingsdirektoratet (UDI) 33
Utlendingsnemnda (UNE) 33
Utenrikstjenesten 33
Trossamfunnene 33
Husbanken 34
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) 34
Regionale ressurssentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) 34
Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse (NAKMI) 34

Innsatsen mot tvangsekteskap skal styrkes

Bakgrunn

Retten til selv å velge sin ektefelle er nedfelt i internasjonale konvensjoner. Å tvinge noen til å inngå ekteskap er forbudt ved norsk lov og krenker grunnleggende menneskerettigheter.

I store deler av verden er arrangerte ekteskap vanlige. Familie og slekt kan i langt større grad enn i Norge utgjøre en persons sikkerhetsnett. Familiens støtte kan være avgjørende for den enkeltes livsvilkår. Hvem man gifter seg med blir et kollektivt anliggende fremfor individets valg.

Enkelte minoritetsgrupper har fortsatt tradisjonen med å arrangere ekteskap for sine barn eller andre familiemedlemmer etter at de kom til Norge. Arrangerte ekteskap er ikke i strid med norsk lov og internasjonale konvensjoner. Det som imidlertid strider mot norsk lov og internasjonale konvensjoner, er at det anvendes psykisk eller fysisk tvang for å få den ene eller begge parter til å inngå ekteskap mot sin vilje.

Tvangsekteskap er del av et større problemfelt relatert til autoritær oppdragelse, kontroll og vold. Ofte brukes begrepet æresrelatert vold om denne formen for vold fordi den knyttes til enkelte samfunns forestillinger om ære og skam. Det er grunn til å anta at det er sammenheng mellom streng oppdragelse og sterk kontroll tidlig i ungdomstiden, og senere giftepress og tvangsekteskap.

Norske myndigheter har i flere år arbeidet for å bekjempe tvangsekteskap. Den første handlingsplanen mot tvangsekteskap ble lansert i 1998 og inneholdt 40 tiltak. Ytterligere 30 tiltak ble lagt fram i en fornyet innsats mot tvangsekteskap i 2002. ”Handlingsplan for integrering og inkludering” fra 2006 har også tiltak mot tvangsekteskap.

Ekteskapsloven § 1a

”Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.”

Straffeloven § 222 andre ledd

”For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.”

Internasjonal konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 23

”Intet ekteskap må inngåes uten de fremtidige ektefellers frie og uforbeholdne samtykke.”

FNs kvinnekonvensjon artikkel 16

”Kvinner og menn skal sikres den samme retten til fritt å velge ektefelle og å inngå ekteskap bare når det skjer på fritt grunnlag og med fullt samtykke.”

FNs barnekonvensjon artikkel 12

”Barn har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.”

Formålet med tiltakene har vært å forebygge tvangsekteskap, samt å gi hjelp og støtte til ungdommer som blir truet med, eller utsatt for, tvangsekteskap. Midler til krisetiltak og forebyggende arbeid er kanalisert gjennom frivillige organisasjoner. Disse organisasjonene gjør en stor innsats, til dels uten godtgjørelse. Det er lagt vekt på å heve kompetansen innen det offentlige, slik at hjelpeapparatet bedre kan bistå de som trenger hjelp.

Flere lover, herunder straffeloven, er endret for å forhindre tvangsekteskap. Fra 1. juni 2007 gjelder nye regler for inngåelse av ekteskap i utlandet, dersom minst en av partene er norsk statsborger eller fast bosatt i Norge når ekteskapet blir inngått. Ekteskap inngått i utlandet vil ikke være gyldig i Norge dersom en av partene er under 18 år når de gifter seg, ekteskapet er inngått uten at begge parter var til stede under vigselen eller en av partene allerede er gift.

Innsatsen har gitt resultater, men fremdeles blir unge mennesker utsatt for tvangsekteskap i Norge eller ved besøk i foreldrenes opprinnelsesland. Regjeringen legger derfor fram denne nye handlingsplanen med 40 nye og videreførte tiltak for å styrke innsatsen mot tvangsekteskap.

Omfanget av tvangsekteskap

Det finnes ingen sikre opplysninger om hvor mange jenter og gutter i Norge som utsettes for tvang for å inngå ekteskap. Det er grunn til å anta at det er store mørketall.

Omfanget av tvangsekteskapssaker og relaterte problemer i deler av hjelpeapparatet er kartlagt i rapporten "Tvangsekteskapssaker i hjelpeapparatet. Omfang og utfordringer", utarbeidet av Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitetet i Oslo.[1]

Det fremgår av rapporten at barnevernet i perioden 2005-2006 hadde befatning med 63 barn i saker om tvangsekteskap, hvorav 83 prosent var jenter. Saker knyttet til autoritær oppdragelse og kontroll av jenters seksualitet talte i samme periode 276 barn. Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF) registrerte 64 "krisekrisesaker". Røde Kors-telefonen hadde 172 konkrete henvendelser. Kompetanseteam mot tvangsekteskap registrerte 114 saker, hvorav Røde Kors var involvert i 49 av dem.

Det store flertallet saker omhandlet unge kvinner. Mellom 67 og 90 prosent av personene var mellom 15 og 25 år.

[1]Bredal, Anja og Lill S. Skjerven: *"Tvangsekteskapssaker i hjelpeapparatet. Omfang og utfordringer"*, Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitetet i Oslo, 2007.

Tilbakemeldinger fra ulike hjelpeinstanser viser at også unge homofile fra visse minoritetsmiljøer er utsatt for tvangsekteskap og trusler om tvangsgifte.

Utgangspunktet for tiltakene i planen

I forbindelse med høringen til ny utlendingslov i oktober 2006 leverte høringsinstansene en rekke forslag til videreføring og styrking av eksisterende innsats og nye tiltak mot tvangsekteskap. Rapporten "Tvangsekteskap i hjelpeapparatet – Omfang og utfordringer" kommer også med viktige innspill til arbeidet. Sammen med erfaringer fra arbeidet med de tidligere handlingsplanene, danner dette grunnlaget for tiltakene i denne planen.

Relasjon til andre handlingsplaner

Tvangsekteskap er en form for vold i nære relasjoner. Tiltakene i denne handlingsplanen må ses i sammenheng med handlingsplanene om vold i nære relasjoner. Når regjeringen velger å utarbeide en egen plan mot tvangsekteskap er det fordi bekjempelsen av tvangsekteskap krever særskilte tiltak rettet mot utvalgte grupper i samfunnet.

Samtidig er det viktig å understreke at det i stor grad er de samme hjelpetjenestene som skal yte bistand ved tilfeller av tvangsekteskap som ved øvrige tilfeller av vold i nære relasjoner. Det er viktig at alle i hjelpeapparatet som arbeider i forhold til vold i nære relasjoner generelt, har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse også om tvangsekteskap og relatert problematikk.

Denne handlingsplanen må også ses i sammenheng med handlingsplanen mot kjønnslemlestelse som regjeringen tar sikte på å lansere høsten 2007.

Målgrupper

Målgruppen for tiltakene i denne handlingsplanen er først og fremst unge som trues med eller utsettes for tvangsekteskap og deres familier. De unge inkluderer også unge homofile. Handlingsplanen retter seg mot ansatte i offentlige etater som kommer i kontakt med problemstillingen, samt organisasjoner, grupper og miljøer som arbeider mot tvangsekteskap og for inkludering.

> Enten må en gi slipp på kjærlighet eller bryte med familien…

Hovedmål

Den overordnede målsettingen med denne handlingsplanen er å bekjempe tvangsekteskap, gjennom å forebygge og å hjelpe de som blir utsatt for slike overgrep. Dette krever en bred tilnærming hvor det grunnleggende er å bygge opp om en velfungerende likestillings- og innvandringspolitikk.

Handlingsplanen har seks hovedmål:

1. Lovverket mot tvangsekteskap skal håndheves effektivt
2. Tvangsekteskap skal forebygges
3. Kompetanse og samarbeid skal styrkes
4. Hjelpetiltakene skal være gode og tilgjengelige
5. Internasjonal innsats og samarbeid skal styrkes
6. Kunnskap og forskning skal styrkes

Myndighetene har et hovedansvar for å bekjempe tvangsekteskap og en overordnet målsetting er å styrke den offentlige forankringen av arbeidet. Koordinert samarbeid mellom skole, barnevern, familievern, helse- og sosialtjenester, politi, utlendingsmyndigheter, utenriksstasjoner og det øvrige offentlige og frivillige tjenesteapparatet er en grunnleggende forutsetning for å kunne bekjempe tvangsekteskap. Det er nødvendig med faste samarbeidsstrukturer på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Samtidig må alle som er involvert i arbeidet mot tvangsekteskap ha relevant kunnskap og nødvendig kompetanse på området. Flere av tiltakene i handlingsplanen har som formål å styrke samarbeidet og øke kompetansen i hjelpeapparatet.

Personer og frivillige organisasjoner med bakgrunn i ulike minoritetsgrupper spiller også en vesentlig rolle i arbeidet mot tvangsekteskap. Enkelte organisasjoner hjelper unge i akutt krise, mens andre har engasjert seg i det forebyggende arbeidet gjennom informasjonsvirksomhet og holdningsendrende aktiviteter. Myndighetene er avhengige av et godt samarbeid med organisasjoner og miljøer som kan nå målgruppene i større grad og på andre måter enn offentlige instanser. God kommunikasjon med de minoritetsgruppene som berøres av problematikken er avgjørende for å kunne bekjempe tvangsekteskap.

Ansvarlige departementer

Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) har koordineringsansvar for regjeringens arbeid mot tvangsekteskap. I tillegg til BLD er Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), Justis- og politidepartementet (JD), Kunnskapsdepartementet (KD), Kultur- og kirkedepartementet (KKD), Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) og Utenriksdepartementet (UD) ansvarlig for tiltakene i handlingsplanen. Hvert departement har hovedansvar for å gjennomføre tiltak innenfor eget ansvarsområde, og er samarbeidspartner for gjennomføring av andre tiltak. Det departement som står oppført først som ansvarlig under tiltakstekst i denne handlingsplanen, har hovedansvar for gjennomføring av tiltaket.

2 Handlingsplanens tiltak

Lovverket mot tvangsekteskap skal håndheves effektivt

Tiltak 1 Styrke kompetanse og organisering i politidistriktene (JD)
Tiltak 2 Oppdatere håndbok for familievoldskoordinatorer (JD)
Tiltak 3 Etablere en sentral kompetansegruppe i politiet (JD)

Tvangsekteskap skal forebygges

Tiltak 4 Etablere ordning med minoritetsrådgivere ved videregående skoler (AID)
Tiltak 5 Utvikle ressursmateriell om tvangsekteskap til bruk for elever og lærere (KD)
Tiltak 6 Styrke den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten i skolen (KD)
Tiltak 7 Bruke foreldrenettverk (KD)
Tiltak 8 Bidra til at kommunene har gode rutiner for oppfølgning når elever uteblir etter skoleferien (KD)
Tiltak 9 Oppdatere informasjonsmateriell tilpasset ulike målgrupper (BLD)
Tiltak 10 Etablere kampanjeside og spørsmål og svartjeneste (BLD)
Tiltak 11 Bevisstgjøre deltakere i norskopplæringen om tvangsekteskap (AID)
Tiltak 12 Bruke foreldreveilederprogrammet aktivt i arbeidet mot tvangsekteskap (BLD)
Tiltak 13 Etablere nettverk av ressurspersoner (BLD)
Tiltak 14 Bistå unge som ønsker hjelp for å unngå brudd med familien (BLD)
Tiltak 15 Involvere trossamfunnene i arbeidet mot tvangsekteskap (KKD)
Tiltak 16 Inkludere informasjon om tvangsekteskap i opplæringsprogram for forstandere (KKD)
Tiltak 17 Øke støtten til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid (AID)
Tiltak 18 Etablere jente- og gutteklubber (BLD)

Kompetanse og samarbeid skal styrkes

Tiltak 19 Styrke og videreføre Kompetanseteam mot tvangsekteskap (AID)
Tiltak 20 Styrke de regionale ressurssentrenes kompetanse på tvangsekteskap (BLD)
Tiltak 21 Utarbeide veiledere og gi opplæring til hjelpeapparatet (BLD)
Tiltak 22 Bidra til at helsetjenesten følger opp tvangsekteskapssaker (HOD)
Tiltak 23 Etablere lokale samarbeidsprosjekter i regionene (BLD)
Tiltak 24 Etablere årlige nettverkssamlinger (BLD)
Tiltak 25 Heve kompetansen i folkeregistrene (BLD)

Hjelpetiltakene skal være gode og tilgjengelige

Tiltak 26 Utrede kvaliteten i dagens bo- og behandlingstilbud (BLD)
Tiltak 27 Etablere ytterligere botilbud til unge over 18 år (BLD)
Tiltak 28 Etablere ytterligere botilbud til unge under 18 år (BLD)
Tiltak 29 Videreføre støtte til å hjelpe ungdom i krise (BLD)
Tiltak 30 Styrke familievernet for å øke innsatsen i behandling og rådgivning i tvangsekteskapssaker (BLD)

Internasjonal innsats og samarbeid skal styrkes

Tiltak 31 Opprette integreringsattachéstillinger (AID)
Tiltak 32 Bedre rutinene for håndtering av tvangsekteskapssaker (UD)
Tiltak 33 Heve kompetansen i utenrikstjenesten (UD)
Tiltak 34 Videreføre ordningen med refusjon av utgifter til hjemsendelse ved tvangsgifte (BLD)
Tiltak 35 Utvikle samarbeid mellom myndigheter og organisasjoner i Norge og i foreldrenes opprinnelsesland (UD)
Tiltak 36 Ta opp tvangsekteskap i politiske samtaler med andre land (UD)
Tiltak 37 Styrke nordisk samarbeid (BLD)
Tiltak 38 Bidra til europeisk samarbeid (AID)

Kunnskap og forskning skal styrkes

Tiltak 39 Styrke forskning og evaluering (BLD)
Tiltak 40 Etablere rutiner for systematisk registrering av tvangsekteskapssaker (BLD)

3 Lovverket mot tvangsekteskap skal håndheves effektivt

Bakgrunn

Det er i lovgivningen inntatt straffebestemmelser som har som formål å forhindre tvangsekteskap. Straffeloven § 222 andre ledd setter et klart forbud mot å tvinge noen til å inngå ekteskap. Etter endringer i straffeloven i 2003, lyder § 222 andre ledd nå:

> *"For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte."*

Straffeloven § 220 ble også endret i 2003 for å motvirke at barn blir utsatt for tvangsekteskap. Bestemmelsen setter straff for den som inngår ekteskap med noen under 16 år, eller medvirker til ekteskapsinngåelsen. Straffen er fengsel i inntil fire år. Forholdet er altså straffbart uavhengig av om det er utøvet noen form for tvang eller trusler overfor barnet.

Lovgivningen er ment å ha en preventiv effekt. Denne effekten styrkes gjennom en effektiv håndhevelse av regelverket. Politiet, påtalemyndigheten og domstolene har ansvar for å sikre at brudd på straffebestemmelser blir etterforsket, straffeforfulgt og pådømt. Det er offentlig påtale i saker som omhandler vold i nære relasjoner, herunder tvangsekteskap.

I 2006 tok Høyesterett for første gang stilling til straffeutmålingen i en straffesak etter den nye bestemmelsen i § 222 andre ledd. En mann ble sammen med en av sine sønner dømt for å ha truet med vold for å forsøke å tvinge sin eldste datter til å inngå ekteskap da hun var 17 år. I tingretten ble de to dømt til henholdsvis ti og åtte måneders fengsel. Saken ble anket til lagmannsretten, som økte straffen til henholdsvis ett år og ni måneder og ett år og fem måneder. Saken ble videre anket til Høyesterett. Høyesterett understreket at tvangsekteskap er en grov krenkelse av individets frihet og selvstendighet og nesten uten unntak også en grov krenkelse av råderetten over egen kropp. Straffen ble satt til fengsel i to år og seks måneder for faren og to år for sønnen.

I Riksadvokatens årlige prioriteringsrundskriv til politiet fremgår det at saker som omhandler vold i nære relasjoner mot kvinner og barn skal prioriteres. Vold i nære relasjoner omfatter også tvangsekteskap.

Beskyttelsestiltak

Dersom en ungdom bryter med familien og det er fare for represalier, må politiet foreta en risikoanalyse og eventuelt iverksette beskyttelsestiltak. For noen kan situasjonen være så farlig at de vil ha behov for særlige beskyttelsestiltak for en kortere eller lengre periode. Bruk av varetektsfengsling, besøksforbud, voldsalarm, relokalisering eller andre beskyttelsestiltak må fortløpende vurderes under etterforskningen, rettsprosessen og senere. Det er utviklet nasjonale retningslinjer for vitnebeskyttelse. Retningslinjene retter seg mot aktører i straffesakskjeden og ofre for vold i nære relasjoner.

Behov for kompetanse og hensiktsmessig organisering

Effektiv etterforskning med god kvalitet i saker om tvangsekteskap krever særskilt kompetanse hos etterforskere og påtaleansvarlig i politiet. Politidistriktene må også ha en hensiktsmessig organisering og gode samhandlingsrutiner internt for å sikre at sakene blir behandlet forsvarlig.

For å bidra til en helhetlig, ensartet og god kvalitativ behandling av saker som gjelder vold i nære relasjoner, er det etablert en ordning med familievoldskoordinatorer i hvert av landets 27 politidistrikt. Koordinatorene skal sørge for at den voldsutsatte og de pårørende møtes med forståelse, kunnskap og innsikt fra politiet – både menneskelig og politifaglig. En viktig oppgave for familievoldskoordinatorene er å etablere gode samarbeidsrutiner med andre etater, institusjoner og organisasjoner med tilknytning til problematikken. Politidirektoratet utga i 2002 en håndbok for familievoldskoordinatorer. Håndboken skal revideres.

Tiltak 1: Styrke kompetanse og organisering i politidistriktene

Politidirektoratet skal kartlegge om politidistriktene har en organisering og kompetanse som gjør dem fullt ut rustet til å håndtere saker om tvangsekteskap. Instruks for familievoldskoordinatorene skal gjennomgås og revideres.

Gjennomføring: 2008
Ansvarlig: JD

Tiltak 2: Oppdatere håndbok for familievoldskoordinatorer

Politidirektoratet skal opprette en arbeidsgruppe som skal revidere håndboken for familievoldskoordinatorer.

Gjennomføring: 2008
Ansvarlig: JD

Kompetanseutveksling mellom politidistriktene

Det er viktig å legge til rette for at erfaringer fra politidistrikt der arbeidet har gitt gode resultater, spres til andre politidistrikt. Politiet skal etablere en sentral kompetansegruppe for utveksling av erfaringer knyttet til tvangsekteskap.

Tiltak 3: Etablere en sentral kompetansegruppe i politiet

Det skal opprettes en sentral kompetansegruppe for erfaringsutveksling i saker som gjelder tvangsekteskap.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: JD

4 Tvangsekteskap skal forebygges

Bakgrunn

Regjeringens fremste målsetting er å forhindre at tvangsekteskap finner sted. Den generelle inkluderingspolitikken sammen med mer målrettede tiltak, spiller her en avgjørende rolle. Informasjon og holdningsskapende arbeid er viktige elementer i den forebyggende strategien. Det har vært utarbeidet informasjonsmateriell og holdningskampanjer i regi av det offentlige og frivillige organisasjoner. Regjeringen vil styrke dette arbeidet gjennom tiltak i handlingsplanen.

Tvangsekteskap er et alvorlig samfunnsproblem. Gjennom å styrke kunnskapen om tvangsekteskap og relatert problematikk i skolen, hjelpeapparatet og blant befolkningen generelt kan dette synliggjøres og forebygges. Informasjon til utsatte grupper om hvor man kan få hjelp og hvilken hjelp som tilbys, vil trolig bidra til at flere oppsøker hjelpeapparatet.

Det er viktig å komme i dialog med de miljøer hvor tvangsekteskap forekommer for å endre holdninger. Dette gjelder både i forhold til de unge og foreldrene. Det kan være en utfordring å nå ut med nødvendig informasjon til de aktuelle gruppene. Her spiller representanter for minoritetsgrupper og frivillige organisasjoner en viktig rolle.

Minoritetsrådgivere i skolen

Grunnopplæringen og den videre utdanningen er viktige arenaer for integrering og inkludering. Skolen er dermed sentral med tanke på å nå ut til ungdom som kan stå i fare for å bli utsatt for tvangsekteskap. Koordinert samarbeid mellom skolen og det kommunale hjelpeapparatet er en grunnleggende forutsetning for å kunne bekjempe tvangsekteskap. Videre er det behov for å øke kompetansen om tvangsekteskap i skolen.

Det skal derfor etableres en ordning med minoritetsrådgivere tilknyttet videregående skoler med høy andel elever med minoritetsbakgrunn.

Tiltak 4: Etablere ordning med minoritetsrådgivere ved videregående skoler

Det skal opprettes et team med minoritetsrådgivere med tanke på forebyggende arbeid mot tvangsekteskap i videregående skole. Arbeidet skal ses i sammenheng med minoritetselevers gjennomføring av videregående opplæring, herunder elever med lite norskkunnskaper og kort botid i Norge. Minoritetsrådgiverne vil særlig arbeide i forhold til videregående skoler som har mer enn 20 prosent elever med minoritetsbakgrunn. Arbeidet skal både være individ- og systemrettet, med individuell oppfølging i skolesituasjonen og etablering av avtaler med aktuelle samarbeidspartnere på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå, samt med frivillige organisasjoner.

Minoritetsrådgiverne skal bidra til kompetansebygging om tvangsekteskap i skolen, også i skoler med lavere andel elever med minoritetsbakgrunn, og i ungdomsskoler, ved behov.
De vil også kunne bidra til å etablere dialog med foreldre. Minoritetsrådgiverne skal være tilknyttet Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), men ha sitt daglige arbeid ute på skolene.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: AID, KD

Forebyggende arbeid i skolen

Gjennom grunnopplæringen skal barn og unge forberede seg til et liv i samfunnet, basert på frihet og selvstendighet. Det et viktig mål for den enkelte elev å oppnå forståelse av, og oppslutning rundt, grunnleggende menneskerettigheter, demokratiske verdier og likestilling. I opplæringsloven § 9a-1 heter det at alle elever i grunnskoler og videregående skoler har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Forebygging mot tvangsekteskap kan ses som et helsefremmende tiltak som skal fremme overskudd, trivsel og livskvalitet. For å kunne drive godt forebyggende arbeid i skolen og hjelpe elever i vanskelige situasjoner, må skolens personale ha kunnskap om problemstillinger som berører elevene. På skolen har elevene jevnlig kontakt med voksne som de kan ha et tillitsforhold til. Kunnskap om tvangsekteskap hos skoleledelsen, skolens øvrige personale og i skolehelsetjenesten vil være viktig for å bidra til å hjelpe dem som utsettes for trusler om tvangsekteskap.

Tiltak 5: Utvikle ressursmateriell om tvangsekteskap til bruk for elever og lærere

I arbeidet med nytt ressursmateriell om samliv og seksualitet for grunnopplæringen skal arrangerte ekteskap og tvangsekteskap fortsatt være et tema. Materialet vil omfatte bakgrunnsmateriale og råd til lærere, rådgivertjenesten ved skolen, skoleledere og -eiere om hvordan de skal forholde seg ved mistanke om tvangsekteskap. Det skal også utvikles ny informasjon tilpasset elever og foreldre om samliv og seksualitet. Her skal det finnes oppdatert og tilpasset informasjon om tvangsekteskap. Materialet tilpasset foreldre skal oversettes til aktuelle språk.

I forbindelse med materialet skal det utarbeides et kompetansehevningsopplegg for lærere, rådgivere ved skolen og skolehelsetjenesten. Dette opplegget vil også omfatte temaer som arrangerte ekteskap og tvangsekteskap. Ressursmateriellet skal utarbeides av Utdanningsdirektoratet i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet, og spres til skoler og relevante institusjoner. Minoritetsrådgivere, tilknyttet IMDi, vil trekkes inn i dette arbeidet. Informasjon og lenkesamling skal oppdateres kontinuerlig på www.skolenettet.no.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: KD, HOD

Skolen som arena for å hjelpe elever i vanskelige situasjoner

Elever i grunnskole og videregående opplæring har gjennom opplæringsloven § 9-2 rett til nødvendig rådgivning om utdanning, yrkestilbud og yrkesvalg og sosiale spørsmål. Rådgiveren skal søke å hjelpe elever som måtte ha personlige og sosiale vansker som har betydning for skolearbeidet.

Elever i vanskelige situasjoner, blant annet i forbindelse med tvangsekteskap, kan ha behov for å snakke åpent og fortrolig med en voksen person om dette. Rådgivningstjenesten i skolen vil være et sted eleven kan henvende seg til i en slik situasjon.

Som en oppfølging av St.meld. nr. 16 (2006-2007), "...og ingen sto igjen", arbeides det for å styrke rådgivningstjenesten i skolen blant annet gjennom at tjenesten i hovedsak skal deles mellom utdannings- og yrkesveiledning og sosialpedagogisk rådgivning. Rådgivningstjenesten deles gjennom å presisere i forskriften hvilke oppgaver som tilhører hver av dem. Det skal også utarbeides veiledende kompetansekriterier for rådgivere særlig innenfor det sosialpedagogiske feltet.

Tiltak 6: Styrke den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten i skolen

Kunnskap om spesielle forhold knyttet til elever med minoritetsbakgrunn, herunder kunnskap om tvangsekteskap og æresrelatert vold, er relevant i det nye arbeidet med å utvikle veiledende kompetansekriterier for rådgivningstjenesten.

Den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten må også ses i sammenheng med blant annet

> Familien vil at jeg skal gifte meg, men saken er at jeg ikke vil. De er stae og står på sitt. De har funnet en gutt og nå vet jeg ikke hva jeg skal si… Er det lurt å ikke si noe eller?

skolehelsetjenesten og minoritetsrådgivere, med tanke på kompetanseheving og kjennskap til instanser som kan tilby hjelp.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: KD

Samarbeid mellom foreldre og skole

Samarbeid mellom foreldre og skole vil kunne bidra til en bevisstgjøring av foreldrenes rolle i forhold til den norske skolen, til samfunnet og til sine barn. Tilsvarende er det viktig at det skjer en bevisstgjøring av lærere slik at foreldre anvendes som en ressurs inn mot barnas læring. Hjem-skolesamarbeid er generelt kvalitetsutviklingsarbeid som vil kunne omfatte spørsmål rundt tema som tvangsekteskap og æresrelatert vold. Minoritetsrådgivere med spesiell kompetanse innenfor tvangsekteskapsproblematikk, vil kunne bidra til en styrket dialog om slike tema.

Tiltak 7: Bruke foreldrenettverk

Med utgangspunkt i prosjektet «Minoritetsspråklige foreldre - en ressurs for elevenes opplæring i skolen» etableres det foreldrenettverk (Minoritetsspråklig ressursnettverk, MIR) i flere kommuner. I samarbeid med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) skal Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) drive informasjonsarbeid. Materiell om foreldresamarbeid i den flerkulturelle skolen, for eksempel veiledninger og brosjyrer fra FUG, oversatt til mange språk, vil bli benyttet i samarbeidet mellom hjem og skole. I et slikt kvalitetsutviklingsarbeid kan tema som tvangsekteskap og æresrelatert vold tas opp der det er relevant.

Gjennomføring: 2008 - 2009
Ansvarlig: KD

Barn som ikke kommer tilbake etter skoleferien

Det forekommer at elever blir tvangsgiftet under reiser til foreldrenes/foresattes opprinnelsesland. Dette kan være en grunn til at de ikke kommer tilbake etter skoleferien. Barn og unge i grunnskolealder som er bosatt i Norge, har rett og plikt til grunnskoleopplæring jf. opplæringsloven § 2-1. Det er foreldre eller andre som har omsorg for eleven som har ansvaret for å påse at barnet møter på skolen, jf. opplæringsloven § 2-1 femte ledd og barneloven § 30 annet ledd. Det er kommunen som har ansvaret for å oppfylle retten til offentlig grunnskoleopplæring for alle barn som er bosatt i kommunen. Kommunen har derfor også et oppfølgingsansvar dersom en elev ikke møter på skolen. Fylkesmannen fører tilsyn med kommunene.

Tiltak 8: Bidra til at kommunene har gode rutiner for oppfølging når elever uteblir etter skoleferien

Skoleeier har ansvar for å lage og følge opp rutiner for hvordan saker hvor barn ikke kommer tilbake etter skoleferien skal behandles. Utdanningsdirektoratet vil bidra til at kommunene har rutiner og følger opp dersom elever ikke møter på skolen etter skoleferien.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: KD

Informasjon om tvangsekteskap

I forbindelse med den første handlingsplanen mot tvangsekteskap fra 1998 ble det utarbeidet informasjonsbrosjyrer om tvangsekteskap til målgruppene ungdom med minoritetsbakgrunn, foreldre med minoritetsbakgrunn og ansatte i offentlig og privat virksomhet. Flere offentlige etater og private organisasjoner har informasjon om tvangsekteskap på sine hjemmesider. Som eksempel kan nevnes www.ung.no.

I dag gis asylsøkere informasjon om at kjønnslemlestelse og tvangsekteskap er forbudt. De som får informasjonen må skrive under på at den er mottatt og forstått i forbindelse med asylintervju foretatt av

politiet. Fra 2007 har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet ansvaret for å gjennomføre en tilsvarende ordning for kvoteflyktninger og familiegjenforente.

Tiltak 9: Oppdatere informasjonsmateriell tilpasset ulike målgrupper

Eksisterende informasjonsmateriell om tvangsekteskap skal oppdateres og tilpasses de ulike målgruppene, herunder unge med behov for hjelp. Materialet skal distribueres gjennom skoler, frivillige organisasjoner, innvandrerorganisasjoner, trossamfunn, familievernkontorer, helsestasjoner, skolehelsetjenesten og asylmottak. I tillegg til å få informasjon om lover og lovbrudd i Norge, skal nyankomne asylsøkere i asylmottak få bedre og utdypet informasjon om tvangsekteskap, bakgrunn for forbud, menneskerettighetene, verdisyn og likestillingsperspektiv.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD, KD, KKD, KRD, UD

Tiltak 10: Etablere kampanjeside og spørsmål og svartjeneste

Det skal etableres en kampanjeside om tvangsekteskap og tilgrensende områder på regjeringen.no under Barne- og likestillingsdepartementet (www.tvangsekteskap.no). Videre skal hjemmesidene til aktuelle offentlige instanser med informasjon om tvangsekteskap oppdateres kontinuerlig. Arbeids- og inkluderingsdepartementet skal sørge for at det opprettes et nytt nettsted med spørsmål og svartjeneste.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD, KD, UD

Informasjon til deltakere i norskopplæringen

Kommunene har etter introduksjonsloven ansvar for å sørge for opplæring i norsk og samfunnskunnskap til alle som har fått oppholds- eller arbeidstillatelse i Norge. I tillegg har den enkelte vertskommune ansvar for å gi opptil 250 timer opplæring i norsk til asylsøkere i mottak. Til grunn for opplæringen til alle som får opphold i Norge og norskopplæring for asylsøkere, ligger Læreplan i norsk og samfunnskunnskap. En rekke emner inngår i opplæringen: Innvandrer i Norge, demokrati, velferd og verdier, helse, skole, utdanning og arbeidsmarked, barn og familie, befolkningsstruktur og naturforhold. Temaet tvangsekteskap tas opp med enkelte deltakergrupper der det er naturlig i forbindelse med de øvrige emnene.

Behovet for informasjon og pedagogisk tilnærming vil variere mellom de ulike deltakergruppene avhengig av blant annet nivå, intensitet og omfang av opplæringen. Det er nødvendig å innhente kunnskap om ulike erfaringer med opplæring i temaet tvangsekteskap etter den nye læreplanen, og utvikle et pedagogisk opplegg som kommunene kan tilpasse sin opplæring for ulike grupper.

Tiltak 11: Bevisstgjøre deltakere i norskopplæringen om tvangsekteskap

Det skal utarbeides et opplæringsopplegg og legges til rette for kunnskapsbasert dialog om tvangsekteskap til deltakere i norskopplæringen gjennom utvikling av en egen veileder til lærere i norskopplæringen. Menneskerettighetene og likestillingsperspektivet skal ligge til grunn. Hvordan de ulike religionene ser på temaet tvangsekteskap kan også inngå i opplegget. Opplegget skal også ha fokus på konsekvensene av tvangsekteskap.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: AID

Foreldreveiledning for familier med minoritetsbakgrunn

Målet med foreldreveiledningsprogrammet er å støtte og styrke foreldre i deres rolle som oppdragere og omsorgspersoner for egne barn og gjennom dette å forebygge psykososiale problemer blant barn og unge. I program for foreldreveiledning legges det til rette for å møte andre foreldre, dele erfaringer og drøfte gleder og utfordringer når det gjelder forholdet mellom barn og foreldre. Målet er å finne frem til universelle forhold

mellom barn og foreldre og å bevisstgjøre foreldrene på barnas behov. Det er utviklet en modul av programmet tilpasset familier med minoritetsbakgrunn. Foreldrene samles i grupper for å samtale og utveksle erfaringer. Samtalene foregår i hovedsak på deltakernes morsmål og ledes av to veiledere; én som tilhører samme minoritetsgruppe som deltakerne og én veileder med norsk bakgrunn.

Tiltak 12: Bruke foreldreveiledningsprogrammet aktivt i arbeidet mot tvangsekteskap

Tema relatert til tvangsekteskap skal legges inn som del av opplæringen til veiledere for foreldreveiledningsprogrammet. Foreldreveiledningsprogrammet for minoritetsfamilier fra aktuelle land skal brukes aktivt som virkemiddel mot tvangsekteskap.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD

Holdningsendring via ressurspersoner

Et virkemiddel mot tvangsekteskap er å spre opplysning om juridiske og sosiale premisser for familieliv og foreldreskap i Norge i aktuelle minoritetsgrupper. Erfaring viser at informasjonen har større gjennomslagskraft om den blir formidlet av ressurspersoner med samme bakgrunn som målgruppen. Flere ikke-statlige organisasjoner og enkelte familievernkontorer, herunder Sentrum Familiekontor i Oslo ("Regnbueprosjektet") og Aker Familiekontor i Oslo, organiserer i dag ulike grupper og nettverk som driver holdningsskapende arbeid.

Tiltak 13: Etablere nettverk av ressurspersoner

Det skal gis økonomisk støtte til å etablere nettverk av ressurspersoner fra aktuelle minoritetsgrupper. Kunnskap og kompetanse fra eksisterende tiltak skal videreutvikles og spres til andre potensielle ressursmiljøer.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD

Hjelp for å unngå brudd med familien

Å søke hjelp mot tvangsekteskap fører ikke nødvendigvis til brudd med familien. Det er behov for å styrke tilbudet om hjelp til unge som frykter å bli utsatt for tvangsekteskap, men som ikke ønsker å bryte med familien. Familievernets kjerneoppgave er å gi tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien. Familievernkontoret skal være det naturlige sted å søke hjelp for problemer i samliv og familie. Innen denne rammen skal familievernkontorene gi et adekvat tilbud til unge med minoritetsbakgrunn som ønsker hjelp til å løse konflikter relatert til tvangsekteskap. Det er liten kunnskap om familievernet i minoritetsmiljøene, både om at tjenesten finnes og om hvilken hjelp som tilbys.

Tiltak 14: Bistå unge som ønsker hjelp for å unngå brudd med familien

Familieterapeutenes kulturforståelse og kunnskap om ulike minoritetsgrupper skal styrkes slik at familievernet kan møte unge som frykter tvangsekteskap og deres familier med relevant rådgivning og hjelp. Det skal gis bedre og mer målrettet informasjon om familievernet for å øke kunnskapen om tjenesten og hvilken hjelp som tilbys.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD

Trossamfunnenes rolle

Trossamfunnene er viktige aktører og formidlere av informasjon. Gjennom bevisstgjøring rundt norsk lov når det gjelder tvangsekteskap vil trossamfunnene kunne ha en positiv holdningspåvirkende rolle overfor sine medlemmer.

I henhold til lov om trudomssamfunn og ymist anna § 1 har alle rett til å drive religiøs virksomhet alene eller sammen med andre og å etablere trossamfunn når rett og sømmelighet ikke blir krenket. Tilskudd til tros- og livssynssamfunn er en rettighetsbasert tilskuddsordning. Tilskuddet forutsetter at virksomheten i det enkelte samfunn foregår innen rammen av gjeldende

lovbestemmelser og allment akseptert moral i vårt samfunn. Det avkreves en generell økonomirapport for bruk av tilskudd til trossamfunn, der det skal fremgå at tilskuddet brukes til religiøs virksomhet.
På landsbasis er det rundt 1200 godkjente forstandere for trossamfunn. Fylkesmennene registrerer nye forstandere hvert år. Det er viktig at forstandere i trossamfunn har tilstrekkelig kunnskap om norsk regelverk, herunder en forståelse av ekteskapslovens bestemmelser.

Tiltak 15: Involvere trossamfunnene i arbeidet mot tvangsekteskap

Trossamfunnene skal oppfordres til å drive holdningsskapende arbeid og forebyggende virksomhet for å motvirke tvangsekteskap. Gjennom tilskuddsbrev fra fylkesmennene vil trossamfunnene bli bedt om å formidle informasjon ved tilstelninger hvor særlig foreldregenerasjonen er representert. I tilskuddsbrevet vil det også bli presisert at norsk lov skal følges. Trossamfunnene vil bli bedt om å informere sine medlemmer om at alle mennesker har rett til selv å bestemme over eget liv, herunder selv å ta stilling til om en ønsker å gifte seg og hvem en ønsker å gifte seg med.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: KKD

Tiltak 16: Inkludere informasjon om tvangsekteskap i opplæringsprogram for forstandere

Kultur- og kirkedepartementet vil igangsette et opplæringsprogram for nye forstandere, der tvangsekteskap vil være et sentralt tema.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: KKD

Støtte til frivillige organisasjoner og miljøer

Enkelte frivillige organisasjoner som arbeider mot tvangsekteskap får midler over Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjetter. Målet er å støtte organisasjoner som arbeider for å sikre at alle har samme muligheter, rettigheter og plikter når det gjelder å delta i samfunnet og ta i bruk egne ressurser. Videre gis enkelte organisasjoner prosjektstøtte fra Barne og likestillingsdepartementet for å drive informasjon og holdningsskapende arbeid for å bekjempe tvangsekteskap.

Frivillige organisasjoner har mulighet til å bygge nettverk og tilby tjenester og deltakelse i virksomhet på en annen måte enn det offentlige tjenesteapparatet. På den måten kan de bidra til å forhindre at miljøer lukker seg. Et bredt og inkluderende organisasjonsliv bidrar dermed til integrering.

Tiltak 17: Øke støtten til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid

I tillegg til støtten som i dag gis skal det etableres en ordning i regi av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) hvor frivillige organisasjoner kan søke om støtte til arbeid mot tvangsekteskap.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: AID

Bevisstgjøring om egne valg

Det er viktig at det eksisterer møteplasser for jenter og gutter med minoritetsbakgrunn, der de kan treffe unge med lignende bakgrunn. Dersom unge opplever konflikt i familien, kontroll og tvang, kan jenter og gutter med lignende problemstillinger, være til hjelp og støtte.

Tiltak 18: Etablere jente- og gutteklubber

Det skal gis økonomisk støtte til etablering av flere egne jente- og gutteklubber for unge med minoritetsbakgrunn. Målsettingen er å styrke de unge til å ta egne valg gjennom å møte andre unge i lignende situasjoner. Det skal tilknyttes profesjonelle rådgivere til gruppene.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD

5 Kompetanse og samarbeid skal styrkes

Bakgrunn

Et hovedmål i arbeidet mot tvangsekteskap er å gi tilbud om hjelp til dem som er eller har vært utsatt for tvangsekteskap, eller som er utsatt for trusler om tvangsgifte.

Flere unge har fått krisehjelp i regi av frivillige organisasjoner og det offentlige hjelpeapparatet. Frivillige organisasjoner har gjort en stor innsats i arbeidet mot tvangsekteskap og skal fortsatt ha en viktig rolle. Samtidig er en av hovedmålsettingene med denne handlingsplanen å sikre en sterkere offentlig forankring av hjelpetilbudet. En forutsetning for at hjelpapparatet skal kunne gi et helhetlig og tilgjengelig hjelpetilbud er at det utvikles rutiner og etableres samarbeid på tvers, mellom utdannings-sektoren, helse- og sosialsektoren, barnevernet, familievernet, politiet og frivillige organisasjoner, nasjonalt og lokalt.

Å arbeide mot tvangsekteskap krever innsikt og forståelse. For å kunne hjelpe de unge som har inngått eller står i fare for å måtte inngå ekteskap mot sin vilje, er det avgjørende at alle aktuelle hjelpeinstanser har relevant kunnskap og nødvendig kompetanse på området.

Det finnes mye god kompetanse på området, men den er spredt og bør i større grad samordnes og komme flere til gode. Hele hjelpeapparatet må bli bedre i stand til å se og forstå de problemstillingene de unge i målgruppen møter.

Kompetanseteam mot tvangsekteskap

Kompetanseteam mot tvangsekteskap er primært en rådgivende instans for førstelinjetjenesten i arbeidet med konkrete saker som omhandler tvangsekteskap. Tilgrensende problemstillinger knyttet til æresrelatert kontroll/vold inngår i arbeidet når disse har en kobling til problematikken rundt tvangsekteskap.

Kompetanseteamet dekker hele landet, men har sin base i Oslo. Det faglige nettverket i distriktene er derfor viktig, og teamets representanter drar nytte av de respektive myndigheters lokale ressurser, som politi, barnevern, sosialtjeneste og skole. Utvikling av en veiledningsmetodikk er en del av teamets oppgaver. Erfaringene skal videreformidles både ut til aktuelle instanser og aktører, men også til myndigheter og oppdragsgivere. Utlendingsdirektoratet (UDI) har ansvaret for å lede teamet og for den administrative delen av arbeidet. Teamet består av representanter for utlendingsmyndighetene, politi- og påtalemyndighetene og barne- og familiefaglige myndigheter.

Tiltak 19: Styrke og videreføre Kompetanseteam mot tvangsekteskap

Kompetanseteam mot tvangsekteskap skal videreføres og styrkes ved at det tilføres ressurser til kompetanseheving og styrking av regionalt samarbeid.

Kompetanseteamets rolle i forhold til kompetanseheving skal styrkes ved at det tilføres ytterligere ressurser til kompetanseheving i offentlig forvaltning, fortrinnsvis i samarbeid med Bufdir (Barne-, ungdoms og familiedirektoratet), NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) og NAKMI (Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse). Kompetanseteamet skal bidra til å utvikle informasjons- og veiledningsmateriell, noe som må sees i sammenheng med og avgrenses mot tiltak 21.

Samarbeid rundt tvangsekteskapsproblematikken på regionalt nivå skal styrkes, herunder samarbeid med NKVTS, de regionale ressurssentrene om vold, traumer og selvmordsforebygging (RVTS) og Barne-, ungdoms- og familieetatens regionale enheter.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: AID, BLD, HOD, JD

Regionale ressurssentre

I 2006 og 2007 etableres fem regionale ressurssentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). Formålet med sentrene er å utvikle kompetanse, bistå offentlig og frivillig sektor med veiledning og bidra til samarbeid på tvers av tjenester. Helse- og omsorgsdepartementet har i 2007 styrket de regionale sentrene i arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det er spesielt behov for å bidra til at psykisk helsehjelp inngår i den oppfølging ofre for tvangsekteskap og æresrelatert vold tilbys.

Tiltak 20: Styrke de regionale ressurssentrenes kompetanse på tvangsekteskap

De regionale ressurssentrene skal styrkes slik at de kan bistå relevante sektorer med kompetanseutvikling og bidra til økt regionalt samarbeid om tvangsekteskap og tilgrensende problematikk. Psykisk helsehjelp skal være en viktig del av arbeidet.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD

Kompetanseutvikling i hjelpeapparatet

Mange i hjelpeapparatet uttrykker behov for og ønske om opplæring om tvangsekteskap og relatert problematikk. God kompetanse og gode samhandlingsrutiner mellom de ulike instansene i hjelpeapparatet, er avgjørende for at de unge skal få den hjelpen de har krav på og behov for. Det er derfor nødvendig å avklare de ulike instansers rolle og ansvar og videreutvikle samarbeid på tvers av tjenesteområdene.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har gjennomført et kompetanseutviklingsprosjekt om arbeid med voldsutsatte kvinner med minoritetsbakgrunn, herunder kvinner med tvangsekteskapsproblematikk. Målgruppen har vært krisesentermedarbeidere og deres samarbeidspartnere. På bakgrunn av erfaringene med prosjektet utarbeider NKVTS en veileder for krisesentrene og deres samarbeidspartnere i hjelpeapparatet.

Tiltak 21: Utarbeide veiledere og gi opplæring til hjelpeapparatet

Det skal utarbeides veileder/e med relevant og oppdatert informasjon, gode rutiner og nettverksoversikter for hvordan hjelpeapparatet skal håndtere saker som omhandler tvangsekteskap. Veilederen/e skal tilpasses de enkelte tjenesteutøvere som politiet, barnevernet, sosialtjenesten, skolehelsetjenesten, fastlegene, krisesentrene og familievernet og ta utgangspunkt i arbeidet til NKVTS, Kompetanseteam mot tvangsekteskap og andre aktuelle aktører. Det skal gis opplæring i veilederen/e i hver region.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlige: BLD, AID, HOD, JD, KD

Helsetjenesten i kommunene

Kommunale helsetjenester, som for eksempel fastlegen, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, vil kunne møte unge som trues med eller utsettes for tvangsekteskap og annen æresrelatert vold. Andre lavterskeltilbud innenfor psykisk helse i kommunal sektor, vil også kunne være aktuelle instanser for hjelp med psykiske problemer som oppstår i slike situasjoner. Det er viktig at kommunale helsetjenester har kunnskap om hvordan slike situasjoner manifesterer seg og skal følges opp, slik at berørte personer blir sett og får god hjelp.

> Jeg klarer ikke å gifte meg med han familien har funnet til meg, før jeg vet om jeg liker ham. Det er jo egentlig for mye forlangt at jeg skal skrive under på et ekteskapspapir uten at jeg verken har sett eller møtt ham…

Tiltak 22: Bidra til at helsetjenesten følger opp tvangsekteskapssaker

Sosial- og helsedirektoratet skal i samarbeid med relevante ressursmiljøer, som Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse (NAKMI), Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og de fem regionale ressurssentrene om vold, traumatisk stress og selmordsforebygging (RVTS) bidra med kompetanse til kommunale helsetjenester om tiltak rettet mot personer som utsettes for tvangsgifte eller trusler om tvangsekteskap. Tiltaket må sees i sammenheng med tiltakene 20 og 21.

Gjennomføring: 2008
Ansvarlig: HOD

Tverretatlig og nasjonalt pilotprosjekt om æresrelatert vold

Drammen kommune etablerte i 2007 et treårig tverrfaglig og tverretatlig pilotprosjekt om arbeid mot æresrelatert vold, herunder tvangsekteskap. Prosjektet er basert på SLT-modellen (samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak). Erfaringene fra prosjektet vil ha en viktig nasjonal overføringsverdi for arbeidet mot tvangsekteskap i andre regioner.

Tiltak 23: Etablere lokale samarbeidsprosjekter i regionene

Drammensprosjektet er et treårig prosjekt og støtten skal videreføres i 2008 og 2009.
I samarbeid med de regionale ressurssentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) skal det etableres tilsvarende lokale samarbeidsprosjekter i de fire andre regionene basert på erfaringer fra Drammensprosjektet.
For å oppnå særskilt tilskudd må prosjektene være tverretatlige og tverrfaglige og forplikte de tjenester som deltar i samarbeidet.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD

Erfaringsoverføring

På landsbasis arbeider mange ulike offentlige instanser og frivillige organisasjoner mot tvangsekteskap. Disse forvalter ulik kompetanse og erfaring. Det er behov for en nasjonal arena for å dele kunnskap og diskutere gode samarbeidsrutiner og måter å håndtere saker på.

Tiltak 24: Etablere årlige nettverkssamlinger

Barne- og likestillingsdepartementet skal ta initiativ til å etablere årlige nettverkssamlinger for offentlige og frivillige aktører som arbeider mot tvangsekteskap. Formålet med disse samlingene er kompetanseutvikling og erfaringsoverføring, samarbeidsrutiner og utvikling av "best practice" for oppfølging av tvangsekteskapssaker.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD, KD, KKD, UD

Offentlig prøving av vilkårene for å inngå ekteskap

I 2004 ble prøvingen av om vilkårene for å inngå ekteskap er oppfylt flyttet fra vigslerne til folkeregistrene. Hensikten var å sikre en bedre og mer ensartet kontroll av ekteskapsvilkårene, herunder å redusere antall tvangsekteskap. Et ekteskap som inngås uten gyldig prøvingsattest fra folkeregisteret vil ikke være gyldig. Den styrkede kontrollen vil bl.a. kunne forhindre at noen blir tvangsgiftet i Norge med en person som ikke har lovlig opphold i landet. Forut for ikrafttredelsen fikk alle folkeregistrene grundig opplæring i de nye reglene i regi av Barne- og likestillingsdepartementet i samarbeid med Skattedirektoratet. Det er nå snart tre år siden de nye reglene trådte i kraft. Folkeregistrene har behov for ytterligere kompetanseheving og erfaringsutveksling.

Tiltak 25: Heve kompetansen i folkeregistrene

Det skal arrangeres opplæringsseminar for folkeregistrene. Formålet er kompetanseheving og erfaringsutveksling.

Gjennomføring: 2008 - 2009
Ansvarlig: BLD

6 Hjelpetiltakene skal være gode og tilgjengelige

Bakgrunn

Offentlige myndigheter har ansvaret for at unge utsatt for tvangsekteskap eller trusler om tvangsgifte blir møtt med effektive og tilgjengelige hjelpetiltak av et løsningsorientert og ansvarlig hjelpeapparat. Hjelpetilbudet skal være helhetlig, tilgjengelig og tilpasset den enkelte som har behov for bistand.

Det er viktig å ta høyde for at de unge som utsettes for tvangsekteskap eller trusler om tvangsgifte er personer med ulik bakgrunn og erfaringer og med ulike behov for hjelp. Noen bryter med familien og har behov for krisehjelp og psykisk og sosial bistand. Andre ønsker hjelp til ikke å måtte bryte med familien. Det vil være viktig å følge opp familien, spesielt med tanke på søsken, som kan komme i en vanskelig situasjon etter et brudd. Hjelpetiltakene må ses i sammenheng med de kompetansehevende tiltakene i kapittel 5.

Bo- og behandlingstilbud for unge over 18 år som bryter med familien

Ungdom som kommer i konflikt med familien på grunn av tvangsekteskap eller trusler om tvangsgifte kan bli nødt til å bryte med familien for en kortere eller lengre periode. Disse trenger et tilpasset botilbud med psykisk og sosial bistand. Krisesentrene tilbyr midlertidig overnattig til kvinner over 18 år som har vært utsatt for vold, mishandling og overgrep i nære relasjoner. Kvinner som står i fare for å bli tvangsgiftet eller som lever i et tvangsekteskap, vil følgelig kunne søke tilflukt på et krisesenter. Krisesentrene kan også bistå i forhold til kontakt med det øvrige hjelpeapparatet. Krisesentrene representerer et midlertidig botilbud. Noen av dem som utsettes for tvangsekteskap og har behov for et beskyttet botilbud er unge menn. I dag tar ett krisesenter imot menn for overnatting. Også unge par søker felles hjelp.

På landsbasis er det opprettet 10 - 12 kriseboliger for unge som trues med, eller utsettes for tvangsekteskap. Boligene støttes økonomisk av Husbanken, som også har et koordinerings- og veiledningsansvar for boligene. Kommunene forvalter botilbudet, mens organisasjonene Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF) og Røde Kors har ansvaret for tildeling og disponering av boligene.

Det tas sikte på at et bokollektiv tilknyttet Oslo krisesenter skal etableres i løpet av 2007. Bokollektivet skal gi et tilbud til minoritetskvinner som er på flukt fra familien grunnet tvang, trusler eller vold, herunder tvangsekteskap, enten før eller etter inngått ekteskap. Det skal også drives informasjons- og kompetansehevende arbeid i bokollektivet.

Det er fra flere hold hevdet at dagens botilbud ikke er tilstrekkelig og at det er behov for å etablere flere tilpassede boløsninger for dem som bryter med familien.

Tiltak 26: Utrede kvaliteten i dagens bo- og behandlingstilbud

Det skal utredes hvordan unge over 18 år som bryter med familien kan sikres et tilpasset botilbud som ivaretar sikkerhet, sosiale og psykologiske behov. Herunder skal det utredes om ungdom i dagens kriseboliger får tilstrekkelig oppfølgning. Det skal videre utredes om tildeling og disponering av kriseboligene skal flyttes fra de frivillige organisasjonene til en offentlig instans.

Gjennomføring: 2008
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD, KRD

> Jeg er en jente på 21 år. Jeg ble tvangsgiftet bort til en mann da jeg var 18 år. Jeg kjente ham ikke. Vi hadde aldri snakket sammen… Vær så snill. Kan noen hjelpe meg?

Tiltak 27: Etablere ytterligere botilbud for unge over 18 år

Det skal etableres minimum 20 nye bo- og behandlingsplasser til ungdom over 18 år. Herunder skal det etableres tilpassede botilbud for gutter og unge par.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD, KRD

Botilbud til unge under 18 år

Barnevernet har et selvstendig ansvar for å beskytte unge under 18 år som utsettes for trusler om tvangsgifte eller som rømmer fra et tvangsekteskap. Barnevernet disponerer i dag akuttberedskap ved barnevernvaktene i de største byene i landet, institusjonsplasser som ikke er spesialtilpasset dette formålet og tilsvarende ikke-spesialiserte beredskapshjem og fosterhjem.

Tiltak 28: Etablere ytterligere botilbud for unge under 18 år

Det skal etableres tilpassede botilbud til unge under 18 år i regi av det statlige barnevernet i hver av de fem regionene. Muligheten for etablering av spesialiserte beredskaps- og fosterhjem for disse ungdommene skal utredes.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, JD, HOD

Støtte gjennom organisasjoner til ungdom som er i en kritisk situasjon

Offentlige myndigheter har ansvar for at ungdom får hjelp når de henvender seg på grunn av press om å gifte seg mot sin vilje. Myndighetene har i flere år samarbeidet med enkelte frivillige organisasjoner for å kunne bistå ungdom med rask hjelp i vanskelige situasjoner. For eksempel driver Oslo Røde Kors Informasjonstelefonen om tvangsekteskap på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. Et samspill mellom offentlige instanser og frivillige organisasjoner gir stor mulighet for å kunne fange opp de unge når behovet for hjelp oppstår. En viktig oppgave er å overføre erfaringene fra organisasjonenes arbeid til myndighetenes virksomhet.

Tiltak 29: Videreføre støtte til å hjelpe ungdom i krise

Det skal avsettes midler slik at frivillige organisasjoner kan bistå unge i krise, samt videreformidle dem til aktuelle offentlige instanser.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD

Styrking av familievernet for å øke innsatsen i konflikthåndtering

Unge som har vært utsatt for eller truet med tvangsekteskap kan ha behov for hjelp, oppfølging og støtte i ettertid. Sikkerheten må stå i fokus. I en del av sakene er det familien den unge skal beskyttes mot. Men også foreldre og søsken kan ha behov for hjelp til å bearbeide sine reaksjoner, eksempelvis dersom den unge velger å bryte med sin familie. Hvilken hjelp som skal gis vil avhenge av hvordan hendelsen har virket inn på de impliserte.

Tiltak 30: Styrke familievernet for å øke innsatsen i behandling og rådgivning i tvangsekteskapssaker

Familievernet skal styrkes faglig, økonomisk og personellmessig for å kunne utvide sitt tilbud i tvangsekteskapssaker. Tilbudet vil omfatte rådgivning og hjelp til konfliktbearbeiding mellom familiemedlemmer. I begrenset grad vil det kunne tilbys hjelp til individuell samtaleterapi om traumerelaterte spørsmål, blant annet med sikte på å kartlegge eventuelle behov for viderehenvisning til annen hjelpeinstans.

Gjennomføring: 2009 - 2011
Ansvarlig: BLD

7 Internasjonal innsats og samarbeid skal styrkes

Bakgrunn

De fleste tvangsekteskap som involverer norske borgere eller andre personer med lovlig opphold i Norge, inngås i utlandet. Nordmenn som søker hjelp fra norske utenriksstasjoner vil kunne få konsulær og praktisk bistand. Utenrikstjenesten vil også kunne bistå norske myndigheter og organisasjoner med informasjon og praktisk bistand i konkrete saker.

Norge arbeider for at menneskerettigheter, herunder innsatsen mot tvangsekteskap, holdes høyt på agendaen i multilaterale fora som FNs Menneskerettighetsråd, FNs Kvinnekommisjon, FNs Barnekommisjon og FNs Generalforsamling. Utenrikstjenesten vil også kunne sette tvangsekteskap på agendaen i bilaterale samtaler og samarbeidsfora der dette er en relevant problemstilling.

Bistand fra utenriksstasjonene til unge utsatt for tvangsekteskap

Utenriksstasjonene har instruks om å bistå i konkrete saker som gjelder tvangsekteskap. Utlendingsdirektoratet (UDI) har utarbeidet en egen veileder for utenriksstasjonene og deres oppfølging av unge i en slik situasjon. Tvangsekteskap er også et tema på utreiseforberedende kurs for ansatte ved utenriksstasjonene. Norske myndigheters mulighet for å yte bistand kan i enkelte tilfeller være begrenset, for eksempel ved tilfeller av dobbelt statsborgerskap. Det samme gjelder i land hvor det ikke er norsk representasjon eller dersom det i henhold til lokal lovgivning kreves fars samtykke for utreise.

Regjeringen ønsker å styrke arbeidet mot tvangsekteskap ved utenriksstasjoner som ligger i områder med betydelig innvandring til Norge og hvor tvangsekteskap forekommer.

Tiltak 31: Opprette integreringsattachéstillinger

Det skal opprettes integreringsattachéstillinger som blant annet skal bidra til styrket informasjon til utenriksstasjonene og styrke saksbehandlingen rundt saker som gjelder tvangsekteskap og andre familierelaterte spørsmål. Integreringsattachéene skal videre bidra til å øke kompetansen om opprinnelsesland i forvaltningen. Tjenesten skal være ambulerende, slik at den til enhver tid kan flyttes til den utenriksstasjonen der behovet er størst. Integreringsattachéene skal være tilknyttet Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), og gjennomføre et kompetansehevingsprogram i regi av IMDi.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: AID, UD

Tiltak 32: Bedre rutiner for håndtering av tvangsekteskapssaker

UDIs veileder til utenriksstasjonene skal oppdateres og distribueres til relevante utenriksstasjoner. Utenriksdepartementets interne instruks om tvangsekteskap skal deretter gjennomgås med tanke på nødvendige oppdateringer.

Gjennomføring: 2008
Ansvarlig: UD, AID

Tiltak 33: Heve kompetansen i utenrikstjenesten

Personell som skal tjenestegjøre på aktuelle utenriksstasjoner skal få informasjon om tvangsekteskap, gjeldende retningslinjer og hjelpeinstitusjoner i Norge og Norden. Utenriksdepartementet vil på bakgrunn av innspill fra utenriksstasjonene med størst kompetanse på området utarbeide og distribuere et eget erfaringsnotat.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: UD

Utgifter til hjemsendelse ved tvangsgifte

Jenter og gutter som blir tvangsgiftet eller forsøkt tvangsgiftet i opprinnelseslandet tar i en del tilfeller kontakt med utenriksstasjonene for hjelp. Noen av disse ungdommene har vanskeligheter med selv å dekke utgiftene til hjemreise til Norge. Den enkelte utenriksstasjon har ikke satt av egne midler til dette. Barne- og likestillingsdepartementet har i 2007 avsatt midler til hjemsendelse i slike tilfeller.

Tiltak 34: Videreføre ordningen med refusjon av utgifter til hjemsendelse ved tvangsgifte

Ordningen med refusjon av utgifter til hjemsendelse der ungdom har blitt eller forsøkt blitt tvangsgiftet i opprinnelseslandet skal videreføres.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD

Samarbeid med myndigheter i opprinnelsesland og i Norge

Utenrikstjenesten er avhengig av et godt samarbeid både med myndighetene i de aktuelle landene og med norske aktører for å kunne handle raskt og effektivt i konkrete tvangsekteskapssaker. Utenriksstasjonene vil ofte være et bindeledd mellom norske myndigheter og myndighetene i det aktuelle landet i håndteringen av slike saker.

Tiltak 35: Utvikle samarbeid mellom myndigheter og organisasjoner i Norge og i foreldrenes opprinnelsesland

Utenrikstjenesten vil søke å videreutvikle det gode samarbeidet med myndigheter og organisasjoner i land der tvangsekteskap er et aktuelt tema for god håndtering av konkrete saker. Herunder vil det bli vurdert initiativ til ekspertutveksling mellom Norge og aktuelle opprinnelsesland for gjensidig kompetanseheving. Godt samarbeid med andre norske myndigheter og organisasjoner for å sikre oppfølging av saker som utenriksstasjonene kommer i befatning med vil også være viktig i så henseende.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: UD

Tvangsekteskap på den internasjonale agenda

I bekjempelsen av tvangsekteskap er økt bevissthet om problemstillingen hos andre lands myndigheter særdeles viktig. I dag oppfordres de berørte utenriksstasjonene til å sette tvangsekteskap på dagsorden og ta opp problemstillingen i samtaler med myndigheter på ulike nivå på egnet måte.

Norge og Pakistan undertegnet en bilateral avtale (familieprotokoll) i desember 2005. I henhold til paragraf 3 i familieprotokollen skal det videre arbeidet med avtalen bidra til å sikre menns og kvinners rett til å gifte seg av egen fri vilje. Tvangsekteskap vil tas opp på kommende møter i familieprotokollen.

Tiltak 36: Ta opp tvangsekteskap i politiske samtaler med andre land

I bilaterale politiske samtaler med andre lands myndigheter og i forbindelse med besøk av politiske og faglige delegasjoner, bør tvangsekteskap tas opp på egnet måte i land der dette er en relevant problemstilling.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: UD, AID, BLD

Nordisk og europeisk samarbeid

De nordiske landene står overfor mange av de samme utfordringene med hensyn til sosialisering og inkludering av barn og unge med minoritetsbakgrunn, og problemer relatert til tvangsekteskap og æresrelatert vold. I 2006 arrangerte myndighetene et nordisk seminar i Oslo om arbeidet mot tvangsekteskap og æresrelatert vold. På seminaret ble det redegjort for de nordiske lands innsats på området og de enkelte lands erfaringer og anbefalinger i det videre arbeidet. Det ble diskutert forskjellige virkemidler og hvordan ulike målgrupper kan nås med innsatsen.

Det vil også være behov for å vurdere former for samarbeid på europeisk nivå.

Tiltak 37: Styrke nordisk samarbeid

Norske myndigheter skal ta initiativ til å gjennomføre årlige nordiske konferanser om bekjempelsen av tvangsekteskap og æresrelatert vold. Det nordiske samarbeidet om beskyttelsestiltak skal videreføres.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, JD

Tiltak 38: Bidra til europeisk samarbeid

Norge vil ta opp i relevante fora de utfordringer som reises for nasjonale og lokale myndigheter når par/personer utsatt for tvangsekteskap med oppholds- eller bosettingstillatelse i ett Schengenland har behov for sikkerhet og midlertidig livsopphold i et annet land, jf. tiltak 37 om samarbeid på nordisk plan.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: AID, BLD, JD, UD

> “Må hensynet til familieæren gå foran følelser som forelskelse og kjærlighet?”

8 Kunnskap og forskning skal styrkes

Bakgrunn

Arbeidet mot tvangsekteskap krever innsikt og forståelse. De som er involvert i arbeidet må ha relevant og oppdatert kunnskap og kompetanse på området. Kunnskapen vil dels være erfaringsbasert. Dels er det behov for å styrke forskningen på feltet.

Det er en målsetting at kunnskapsfeltet skal videreutvikles gjennom et samarbeid mellom praktikere og forskere. Dette samarbeidet skal medvirke til å frembringe ”best practice” i forhold til hvordan disse sakene best kan håndteres av hjelpapparatet.

For å sikre en positiv effekt av arbeidet er det også av avgjørende betydning at de tiltakene som blir iverksatt blir evaluert, slik at det kan foretas nødvendige justeringer.

Det er viktig fremover å få en bedre oversikt over det samlede omfanget av tvangsekteskap.

Forskning og evaluering

Det er behov for ytterligere kunnskap og forskning om tvangsekteskap og relatert problematikk i Norge. En styrking av kunnskapsfeltet, samt evaluering av iverksatte tiltak, kan bidra til bedre forebygging og oppfølging av unge som trues med eller utsettes for tvangsekteskap.

Tiltak 39: Styrke forskning og evaluering

Regjeringen vil styrke forskning og utredning om tvangsekteskap og relatert problematikk, samt evaluere tiltak som iverksettes.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, KD,UD

Registrering av saker som gjelder tvangsekteskap

Det mangler i dag nasjonale registreringsrutiner og statistikk over omfanget av tvangsekteskap. Dette skyldes blant annet at det ikke blir registrert systematisk i det offentlige eller i andre organisasjoner som arbeider med dette. For å kunne arbeide målrettet med saker som gjelder tvangsekteskap, må sakene registreres på en sammenlignbar måte på tvers av etater, fylker, kommuner, bydeler og offentlige og private organisasjoner som arbeider med disse sakene.

Tiltak 40: Etablere rutiner for systematisk registrering av tvangsekteskapssaker

Det skal utarbeides nasjonale registreringsrutiner, som statistikkgrunnlag, for saker som omhandler tvangsekteskap.

Gjennomføring: 2008 - 2011
Ansvarlig: BLD, AID, HOD, JD, UD

Vedlegg: Aktørenes roller og ansvar

Bakgrunn

En rekke offentlige instanser og frivillige organisasjoner er involvert i arbeidet mot tvangsekteskap. Det følgende gir en kort beskrivelse av de enkelte aktørene og deres roller og ansvar i forhold til arbeidet mot tvangsekteskap og relaterte problemstillinger.

Grunnopplæringen

Grunnopplæringen omfatter grunnskolen og videregående opplæring. Grunnopplæringen skal forberede barn og unge til et liv i samfunnet som er basert på frihet og selvstendighet.

Det følger av opplæringsloven § 15-3 at personalet ved skoler skal være på vakt overfor forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Skolens personale har opplysningsplikt til barnevernstjenesten dersom de mistenker mishandling i hjemmet eller andre former for omsorgssvikt. Kunnskapsdepartementet sender årlig ut informasjon til skolene om beredskap mot blant annet tvangsekteskap. Her blir det minnet om nevnte bestemmelse.

Skoleeier (kommune og fylkeskommune) er ansvarlig for å utarbeide rutiner for behandling av saker der elever uteblir fra skolen etter skolerferier. Skolen har et ansvar for å avklare hva årsaken til fraværet er. Det er viktig at skolen er oppmerksom på at det forekommer at elever blir tvangsgiftet under reiser til foreldrenes/foresattes opprinnelsesland og at dette kan være en grunn til at eleven uteblir fra skolen.

Utdanningsdirektoratet

Utdanningsdirektoratet er Kunnskapsdepartementets utøvende organ. Utdanningsdirektoratet har ansvar for å revidere og utarbeide nytt materiell til skolens personale, elever og foreldre om samliv og seksualitet, som også innbefatter temaet tvangsekteskap. Materialet distribueres til skoler og utdanningsinstitusjoner. Direktoratet har også ansvaret for at materialet finnes og er oppdatert på **www.skolenettet.no**. Direktoratet har koordineringsansvar overfor sentrale samarbeidspartnere og opptrer som informasjonsforvalter. Utdanningsdirektoratet har et særlig ansvar for å se tiltakene som berører skolen i sammenheng.

Helsetjenesten i kommunen, herunder skolehelsetjenesten

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en del av kommunens oppgaver etter kommunehelsetjenesteloven, og er et tilbud til barn og unge (0-20 år) og til gravide. Tjenesten skal fremme psykisk og fysisk helse, gode sosiale og miljømessige forhold og forebygge sykdommer og skader. Tilbudet til barn og ungdom omfatter helseundersøkelser, vaksinering, rådgivning, veiledning, opplysningsvirksomhet og forebyggende psykososialt arbeid. Helsestasjons- og skolehelsetjenesten har særlig oppmerksomhet rettet mot barn og ungdom med spesielle behov og sårbare og utsatte grupper.

Tjenestens oppgaver, fastsatt i forskrift av 3. april 2003 nr. 450 om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, er både individ-, gruppe- og befolkningsrettede. Tjenesten skal i et tverrfaglig samarbeid bidra til å skape et godt oppvekstmiljø for barn og unge gjennom tiltak for å styrke foreldrenes mestring av foreldrerollen, fremme barns og unges læringsmiljø og bidra til å legge til rette for godt psykososialt og fysisk arbeidsmiljø i skolen. Tjenestens tilbud må være tilrettelagt for barn og unge med flerkulturell bakgrunn. Foreldre med minoritetsbakgrunn bør få veiledning i utfordringer

ved å oppdra barn i Norge, og hva det innebærer å vokse opp med flerkulturell bakgrunn i Norge. Signaler til helsestasjons- og skolehelsetjenesten om at ungdom utsettes for press om tvangsekteskap krever oppmerksomhet og oppfølging.

Psykisk helsevern

Med psykisk helsevern menes spesialisthelsetjenestens undersøkelse og behandling av mennesker på grunn av psykisk lidelse, samt den pleie og omsorg dette krever. Psykisk helsevern vil være en viktig instans der omstendigheter rundt tvangsekteskap har påført individet traumer med en alvorlighetsgrad som krever spesialisert oppfølging. Psykisk helsevern vil også være en viktig samarbeidspartner og formidler av kompetanse overfor det psykiske helsearbeidet i kommunene når det gjelder oppfølgingen av ofre for tvangsekteskap, der dette har påført individet psykiske lidelser eller alvorlige problemer.

Sosialtjenesten/NAV

Unge som utsettes for tvangsekteskap eller trusler om tvangsgifte og som for en kortere eller lengre periode må bryte med familien, kan få støtte fra sosialtjenesten. Lov om sosiale tjenester omfatter alle som har lovlig opphold i Norge. Lovens § 10-1 definerer oppholdskommunens ansvar. Sosialtjenesten skal yte tjenester etter lov om sosiale tjenester til alle som oppholder seg i kommunen. Sosialtjenesten har plikt til å gi opplysninger råd, veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer, eller å sørge for kontakt med andre som kan gi råd i den aktuelle saken (§ 4-1).

Sosialtjenenestelovens § 5-1 setter vilkår for stønad til livsopphold. De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad. Stønaden bør ta sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpen.

Vedtak om støtte fra sosialtjenesten kan påklages til fylkesmannen. Klagesaksbehandlingen hos Fylkesmannen er skriftlig og Fylkesmannens avgjørelse av saken er endelig (§ 8- 6).

Barnevernet

Den kommunale barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. I hver kommune skal det være en administrasjon med en leder som har ansvar for oppgaver etter barnevernloven. Administrasjonen skal utføre det daglige løpende arbeid, herunder

- gi råd og veiledning
- treffe vedtak i henhold til loven og eventuelt innstille til vedtak
- forberede saker for behandling i fylkesnemnda
- iverksette og følge opp tiltak.

Fylkesmennene har ansvaret for å føre tilsyn med barn og unge i institusjoner og med kommunenes forvaltning av barnevernloven. Gjennom tilsynet skal de påse at tiltak og tjenester utformes etter kravene i lovverket.

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) ble opprettet 1. juli 2004 og har blant annet ansvar for drift av barneverninstitusjoner, fosterhjemstjenester og faglig bistand til kommunene ved nærmiljøbaserte tiltak, familiebaserte barneverntiltak og i vanskelige barnevernssaker. Etaten er underlagt Barne- og likestillingsdepartementet og består av en sentral enhet; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), de statlige barneverninstitusjonene, familievernkontorene og fem regionale enheter. Hver regional enhet har flere fagteam som skal ha den direkte kontakten med det kommunale barnevernet. I alt er det etablert 26 fagteam i landet. Fylkesmannen er statlig barnevernmyndighet på fylkesnivå. Fylkesmannen plikter å føre særlig tilsyn med barnevernvirksomheten i de enkelte kommunene.

Når ungdom trues med eller utsettes for tvangsekteskap har barneverntjenesten et ansvar for å sikre at de ikke lever under forhold som skader deres helse og utvikling. Barnevernet har oppgaver på flere områder; gi beskyttelse mot overgrep, yte hjelp i form av frivillige tiltak som for eksempel å delta i samtaler i familien og bidra i samarbeid med andre instanser som jobber for barnets beste. Barnevernet kan ved særskilte behov beskytte unge ved å benytte hasteparagrafen i barnevernloven (§4-6).

Krisesentrene

Det er 50 krisesentre i Norge. Krisesentrene er offentlig finansiert (20 prosent kommunalt og 80 prosent statlig). Krisesentrene er døgnåpne lavterskeltilbud til kvinner og barn som er utsatt for vold i nære relasjoner. Tilbudet omfatter botilbud, døgnåpen kriserådgivning og rettledning ved oppmøte eller per telefon. Krisesentrene er behjelpelige med å kontakte andre hjelpeinstanser og har et nært samarbeid med politi, advokater, helse- og sosialetat, trygdekontor, familievernkontor, barnevern etc. Krisesentrene driver også informasjon og holdningsskapende arbeid for å forebygge vold i nære relasjoner.

Noen av de som søker opphold på krisesentrene har vært truet med eller utsatt for tvangsekteskap. Krisesentrene gir et tilbud til kvinner som er utsatt for tvangsekteskap på lik linje med det tilbudet de gir til andre voldsutsatte kvinner. Et fåtall krisesentre har også et tilbud til menn.

Familievernet

Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Virksomheten er regulert i familievernkontorloven. Familievernet gir rådgivning og behandling til par og familier som opplever konflikter eller kriser av familiemessig art. Tjenesten er gratis og det er ikke nødvendig med henvisning. Familievernet er den eneste del av hjelpeapparatet som har familien som hovedarbeidsområde og parbehandling som spesialfelt. Familievernet har høy kompetanse på behandling av samlivskonflikter, mekling og forebyggende familiearbeid. All klientkontakt med et familievernkontor er basert på frivillighet.

Familievernkontorene skal foreta mekling etter ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51. Familievernkontorene bør også drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Dette kan bestå av veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum. Familievernets rolle og ansvar i arbeidet mot tvangsekteskap må defineres ut fra tjenestens egenart og lovpålagte oppgaver.

- I rådgivning og behandling vil familievernets rolle være å tilby en møteplass hvor berørte familiemedlemmer kan få hjelp til konfliktløsning på spørsmål knyttet til tvangsekteskap. I begrenset grad vil man også kunne tilby ettervern i form av individuelle samtaler med unge som har vært utsatt for eller er truet med tvangsekteskap.
- I mekling etter ekteskapsloven eller barneloven vil familievernkontoret kunne orientere om foreldres rettigheter og plikter overfor barna, om lovverk og normer for "foreldreskap på norsk" og bistå foreldre i å komme frem til enighet om avtaler vedrørende felles barn.
- I det forebyggende, utadrettede arbeid vil familievernkontorene kunne delta i lokale tverretatlige samarbeidsorganer, drive informasjonsvirksomhet og holde foredrag i relevante fora, mv.

Politi og påtalemyndigheten

Politidirektoratet har ansvaret for den faglige ledelsen, styringen og utviklingen av politi- og lensmannsetaten. Direktoratet har ikke ansvar for behandlingen av straffesaker. Dette ligger under Riksadvokaten som er øverste leder av påtalemyndigheten.

Politi- og lensmannsetaten er delt inn i 27 politidistrikter, som igjen er delt inn politistasjonsdistrikter og lensmannsdistrikter. Straffesaker om tvangsekteskap etterforskes av politiet.

Det er etablert en ordning med familievoldskoordinatorer i hvert av landets 27 politidistrikt. Koordinatorene skal sørge for at den voldsutsatte og de pårørende møtes med forståelse, kunnskap og innsikt fra politiet – både menneskelig og politifaglig. En viktig oppgave for familievoldskoordinatorene er å etablere gode samarbeidsrutiner med andre etater, institusjoner og organisasjoner med tilknytning til problematikken.

Påtalemyndigheten er organisert med tre nivåer: Riksadvokaten, statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet. Påtalemyndighetens ansvarsområde er straffesaksbehandlingen. Det vil si etterforsking, påtalebehandling og aktorater. De aller fleste saker avgjøres av påtalemyndigheten i politiet, men for alvorlige forbrytelser slik som tvangsekteskap, er tiltalekompetansen lagt til statsadvokaten.

Organisasjoner og miljøer på innvandrerfeltet

Røde Kors, Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF), MiRA Ressurssenter for flyktning- og innvandrerkvinner (MiRA-Senteret) og Human Rights Service (HRS) arbeider aktivt mot tvangsekteskap. Røde Kors, SEIF og MiRA jobber både forebyggende og gir individuell krisehjelp ved behov og mottar støtte fra Barn- og likestillingsdepartementet til dette arbeidet. Det forebyggende arbeidet består av utgivelse av rapporter, brosjyrer, temahefter, skolepakker, foredrag, seminarer, kurs og temakvelder. Målgrupper er ungdom og foreldre i miljøer som praktiserer arrangerte ekteskap, samt skoler, ungdomsarbeidere, barnevern og andre som kommer i kontakt med problematikken gjennom sitt arbeid. I krisesaker gir organisasjonene råd og veiledning, skaffer om nødvendig alternativ bolig, følger opp og hjelper unge med å etablere seg på nytt. Organisasjonene samarbeider med barnevern og krisesentra.

Internasjonal helse- og sosialgruppe (IHSG), Utrop, Minhaj konfliktråd, grupper ved Primærmedisinsk verksted, stiftelsen Internasjonalt Hus, Ressurssenter for pakistanske barn og den Irakiske Kurdiske asylsøker og flyktninger organisasjon i Norge (IKAF) har fått støtte fra Barne- og likestillingsdepartementet for å drive informasjon og holdningsskapende arbeid.

Organisasjoner som Afrikan Youth, SOS Rasisme og Antirasistisk senter oppgir at tvangsekteskap er tema i møter og seminarer blant ungdom, noe ungdom er opptatt av og som angår mange av dem. Dersom enkeltpersoner opplever problemer eller kommer i en krisesituasjon, henviser disse organisasjonene til andre som har mer kompetanse på feltet.

Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD) sin rolle er først og fremst å avdekke og påpeke diskriminering og manglende mangfoldsperspektiv i de offentlige tjenestene. Organisasjonen følger blant annet opp hva ulike departementer har gjort i forhold til handlingsplaner mot tvangsekteskap. Dersom organisasjonen får henvendelser fra enkeltpersoner, henviser de dem videre. Kristent innvandrerarbeid (KIA) oppgir også at organisasjonen henviser enkeltpersoner videre dersom det er behov for oppfølging knyttet til tvangsekteskap.

Informasjonstelefonen om tvangsekteskap (815 55 201)

Informasjonstelefonen om tvangsekteskap har vært i drift siden 2000. Informasjonstelefonen drives av Oslo Røde Kors på oppdag fra Barne- og likestillingsdepartementet. Åpningstiden er fra kl. 09.00 – 17.00, mandag til fredag. Innringeren kan være anonym og telefonvakten har taushetsplikt. Målgruppene er unge som er utsatt for tvangsekteskap eller trusler om tvangsgifte, personer som vil hjelpe venner eller skolekamerater og instanser som trenger råd og veiledning.

Telefonen tilbyr råd og veiledning i saker angående tvangsekteskap, informasjon om norsk lovgivning i forbindelse med inngåelse av ekteskap, selvhjelpsgrupper og individuelle samtaler og deltakelse i nettverksbygging.

Den kommunale flyktningtjenesten eller tilsvarende instans

Formålet med introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere er å styrke nyankomne innvandreres deltakelse i yrkes- og samfunnslivet. Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram gjelder for flyktninger og familiegjenforente til disse. Kommunen har ansvaret for å tilrettelegge introduksjonsordningen for den enkelte, og er tillagt et særskilt koordineringsansvar.

Fra og med 1. september 2005 er det i tillegg innført rett og plikt til 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere med en oppholdstillatelse som gir grunnlag for bosettingstillatelse. Kommunene er pålagt en plikt til å gi slik opplæring. Opplæringen skal inkludere 50 timer samfunnskunnskap gitt på et språk deltakerne forstår, og opplæringen skal gjennomføres i løpet av de første tre årene i Norge. Personkretsen er videre enn de som har rett og plikt til deltakelse i introduksjonsordningen, men omfatter også dem.

Fra 1. september 2007 gjeninnføres norskopplæring for asylsøkere som oppholder seg i ordinære mottak. De som får oppholdstillatelse vil raskere enn i dag kunne delta i arbeids- og samfunnslivet i kommunen når de allerede kan noe norsk. Asylsøkerne skal kunne få inntil 250 timer opplæring. Opplæringen skal avsluttes ved endelig avslag på søknaden. De

som får oppholdstillatelse, fortsetter opplæringen i kraft av sin rett og plikt til opplæring etter introduksjonsloven. Læreplanen skal legges til grunn også for denne opplæringen.

Den kommunale flyktningtjenestens rolle i arbeidet mot tvangsekteskap er hovedsakelig å ta temaet opp på overordnet nivå som en del av emnene i 50 timer samfunnskunnskap. I tillegg kan flyktningtjenesten, som en del av oppfølgingsarbeidet av den enkelte, sette deltakere som ønsker eller har behov for det i kontakt med det øvrige hjelpeapparatet.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) er et statlig forvaltningsorgan underlagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet. IMDis mål er å bidra til like levekår og mangfold gjennom arbeid, integrering og deltakelse. IMDi ble opprettet 1. januar 2006 for å være et kompetansesenter, en pådriver for integrering og mangfold og for å iverksette statlig politikk på området. IMDi har veilednings- og oppfølgingsansvar overfor kommunene og deres arbeid med introduksjonsordningen.

IMDi legger til rette for kompetanseutvikling og spredning av gode erfaringer på integrerings- og mangfoldsfeltet. Direktoratet samarbeider med innvandrerorganisasjoner og innvandrermiljøer, kommuner, statlige etater og privat sektor. Andre viktige virkemidler er informasjon og tilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet, bl.a. tilskudd til drift av organisasjoner på innvandrerfeltet som arbeider med problemstillinger av nasjonal karakter. Tvangsekteskap er ett av områdene flere av disse organisasjonene fokuserer på.

Asylmottak

Alle beboere i mottak over en viss alder skal delta i et informasjonsprogram og få annen relevant informasjon om mottaksoppholdet tilpasset deres situasjon. Det overordnede målet for informasjonsarbeid i mottak er å gi beboerne et realistisk bilde av det norske samfunnet og en forståelse av de grunnleggende verdier det bygger på. I tillegg skal beboerne få informasjon om sine rettigheter, muligheter og plikter.

Informasjonsprogrammet skal bidra til å sikre at beboerne har et minimum av kunnskap innenfor viktige områder. Beboere i asylmottak skal ha informasjon om sine rettigheter, muligheter og plikter i asylprosessen og eventuell retur eller bosetting, men også når det gjelder helse- og skoletilbud. De har i tillegg behov for informasjon om norske samfunnsforhold og norske lover. Hovedmomenter her er rettsstaten, konsekvenser av å bryte norsk lov generelt, men også spesielt for utlendinger, vold i familien (kvinner og barn), lov om forbud mot kjønnslemlestelse, ekteskapsloven, straffeloven (jf. forbud mot tvangsekteskap), likestillingsloven og diskrimineringslovverk, regelverk/lover knyttet til våpen, alkohol, trafikk, prostitusjon og menneskehandel.

Kompetanseteam mot tvangsekteskap

Kompetanseteam mot tvangsekteskap er en rådgivende instans for førstelinjetjenesten i arbeidet med konkrete saker som omhandler tvangsekteskap. Tilgrensende problemstillinger knyttet til æresrelatert kontroll/vold inngår i arbeidet når disse har en kobling til problematikken rundt tvangsekteskap.

Formålet med kompetanseteamet er å hjelpe til å øke innsatsen, kvaliteten og kompetansen på arbeidet som blir gjort i forhold til tvangsekteskap og annen æresrelatert vold i Norge. Kompetanseteamet jobber tett med politiet, andre offentlige etater og hjelpeorganisasjoner som kommer i kontakt med mennesker som blir utsatt for tvangsekteskap, og har som målsetning å øke samarbeidet mellom disse.

Kompetanseteamet skal dekke hele landet, men har sin base i Oslo. Utlendingsdirektoratet (UDI) har ansvaret for å lede teamet og for den administrative delen av arbeidet. Teamet består av representanter for utlendingsmyndighetene (UDI), politi- og påtalemyndighetene og barnefaglige myndigheter (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet). I tillegg har teamet en ressurs- og referansegruppe bestående av utdanningsmyndighetene (Utdanningsdirektoratet), helse- og sosialmyndighetene (Sosial- og helsedirektoratet) og integreringsansvarlige myndigheter (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet).

Utlendingsdirektoratet (UDI)

Utlendingsdirektoratet (UDI) er den sentrale og utøvende forvaltningsorganisasjonen på innvandrings- og flyktningfeltet i Norge. UDI skal iverksette og bidra til å utvikle regjeringens innvandrings- og flyktningpolitikk. Dette gjelder også iverksettingen av bestemmelsene som vedrører tvangsekteskap i utlendingslovgivningen. Ingen har rett på visum til eller oppholdstillatelse i Norge for familiegjenforening dersom ekteskapet er inngått under tvang. Hvis det gjennom saksbehandlingen i UDI avdekkes at en person er eller blir utsatt for tvangsekteskap, skal vedkommende tilbys hjelp, som regel gjennom henvisning til andre hjelpeinstanser.

UDI skal videre bidra til å koordinere de ulike instansene i utlendingsforvaltningen (utenriksstasjonene, politiet, mottakene) i deres arbeid mot tvangsekteskap. I tillegg leder UDI Kompetanseteam mot tvangsekteskap.

Utlendingsnemnda (UNE)

Utlendingsnemnda (UNE) behandler klager på UDIs vedtak etter reglene i utlendingslovgivningen, herunder bestemmelsene som vedrører tvangsekteskap. I de aller fleste saker som behandles av UNE, hvor søkeren trues med eller utsettes for tvangsekteskap, vil søkeren enten ha bistand fra advokat eller på et tidligere tidspunkt ha fått bistand fra UDI, jf. ovenfor. Vedkommendes behov vil dermed være ivaretatt av andre når det gjelder tvangsekteskapsproblematikken. Dersom det først gjennom saksbehandlingen i UNE avdekkes at søkeren er eller blir utsatt for tvangsekteskap og vedkommende ikke blir ivaretatt av andre, skal UNE informere søkeren om hvilke hjelpeinstanser vedkommende kan henvende seg til.

Utenrikstjenesten

Utenriksdepartementet og de 104 utenriksstasjonene, som inkluderer ambassader, representasjoner, delegasjoner og generalkonsulater, utgjør til sammen utenrikstjenesten.

Utenrikstjenestens oppgave er å arbeide for Norges interesser internasjonalt, herunder å yte nordmenn hjelp, råd og beskyttelse ovenfor utenlandske myndigheter, og gi bistand til norske borgere i utlandet.

Utenriksstasjonene skal på anmodning bistå i konkrete saker vedrørende tvangsekteskap. Bistanden kan være av forskjellig karakter, men vil ofte kunne bestå av praktisk bistand i forbindelse med retur til Norge av personer som er eller som står i fare for å bli tvangsgiftet. Slik bistand kan kun tilbys til personer som er norske statsborgere, og ofte vil anledningen til å yte bistand være begrenset dersom personen har dobbelt statsborgerskap.

Utenriksdepartementet vil bidra til å bekjempe tvangsekteskap ved å ta opp spørsmålet på egnet måte i relevante fora i de mest aktuelle land.

Trossamfunnene

I henhold til lov om trudomssamfunn og ymist anna §1 har alle rett til å drive religiøs virksomhet alene eller sammen med andre og å etablere trossamfunn når rett og sømmelighet ikke blir krenket.

Prest eller forstander er trossamfunnets representant overfor det offentlige, i tillegg til å være den som utøver offentligrettslige funksjoner. I praksis vil dette innbære å utøve vigselsmyndighet. I § 26 i lov om trudomssamfunn og ymist anna heter det at prest eller forstander i registerført trossamfunn står under samme ansvar som offentlig tjenestemann når det gjelder gjøremål som hun eller han er pålagt i eller med hjemmel i lov.

I 2006 var om lag åtte prosent av befolkningen medlem i et tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke. Over halvparten av disse personene tilhører kristne trossamfunn mens litt over 20 prosent er medlemmer av livssynssamfunn. Islamske trossamfunn har om lag 19 prosent av medlemmene. Forøvrige utgjør buddhisme, hinduisme og sikhisme om lag fire prosent.

Ulik trosoppfatning og kulturell bakgrunn stiller trossamfunn overfor delvis ulike utfordringer. Trossamfunn som i hovedsak har medlemmer med minoritetsbakgrunn, har i tillegg en rolle som brobygger i forhold til sine medlemmer og det norske samfunnet. Trossamfunnene er viktige aktører og formidlere av informasjon. Gjennom bevisstgjøring rundt norsk lov når det gjelder tvangsekteskap vil trossamfunnene kunne ha en positiv holdningspåvirkende rolle overfor sine medlemmer.

Husbanken

Husbanken skal gjennomføre den statlige boligpolitikken. Husbanken har de siste årene endret seg fra å være en boligbank til å bli en velferdsetat. Den er et kompetansesenter for boligpolitikk, og både de økonomiske virkemidlene og den kunnskap Husbanken formidler til sine brukere og samarbeidspartnere skal bidra til at målene for boligpolitikken nås.

Husbanken skal gjennom sin virksomhet sette kommunene og deres samarbeidspartnere best mulig i stand til å gjennomføre en helhetlig og lokalt tilpasset politikk for å sikre boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Bostedsløse, flyktninger, personer med nedsatt funksjonsevne og personer med svak økonomi er hovedmålgruppene for arbeidet.

Husbanken har et koordinerings- og veiledningsansvar for kriseboliger for unge som trues med eller utsettes for tvangsekteskap. Husbanken dekker husleie i slike boliger når boligene står tomme, samt inventar og administrasjon. Husbanken kan også dekke investeringer i nye botilbud for denne gruppen boliger med lån og tilskudd.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) ble etablert 1. januar 2004. Barne- og likestillingsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Forsvarsdepartementet står bak opprettelsen av senteret.

NKVTS formål er å styrke kunnskap og kompetanse om vold og traumatisk stress. Senteret skal samle og styrke kompetanseområder om barn og ungdom, vold, familievold og seksuelle overgrep, flyktningers helse og tvungen migrasjon, stressmestring og kollektive belastningssituasjoner. Senterets oppgaver er:

- forskning og utviklingsarbeid
- undervisning og kompetanseheving
- veiledning og rådgivning
- formidling.

NKVTS har en sentral rolle i regjeringens arbeid for å styrke kompetanseutviklingen når det gjelde vold i nære relasjoner, både i forhold til barn, kvinner og overgripere.

NKVTS skal samarbeide med regionale ressursmiljøer på volds- og traumefeltet samt relevante kliniske miljø, forskningsinstitusjoner og faginstanser. Senteret skal ikke drive klinisk virksomhet, men det er en forutsetning at virksomheten har forankring i praksisfeltet.

Regionale ressurssentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)

Regionale ressurssentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging er etablert eller er under etablering i alle regioner som en fellessatsning fra følgende departementer: Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og Justis- og politidepartementet. Formålet med tiltaket er å styrke regional kompetanse på volds- og traumefeltet permanent. De regionale ressurssentrene skal bidra til bedre og mer helhetlige tjenester gjennom å bistå hjelpeapparatet med kompetanseutvikling, informasjon, veiledning og etablering av nettverk mellom relevante samarbeidsparter i hver region. Eksisterende regionale tiltak på vold og traumefeltet skal inngå i miljøene.

Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse (NAKMI)

Hensikten med NAKMIs virksomhet er å bidra til utvikling av likeverdige helsetjenester til hele befolkningen.NAKMI skal bidra til økt kunnskap om minoritetshelse og utvikling av helsetilbudet til minoritetsgrupper med flyktning- og innvandrerbakgrunn gjennom å fremskaffe, samordne og formidle tverrfaglig kunnskap og kompetanse og legge til rette for utveksling av kunnskap og erfaring. Målet er at NAKMIs arbeid gjennomgående er konsentrert om fler- og tverrfaglige problemstillinger og krysskulturell kommunikasjon. Den tilgjengelige kunnskap på dette feltet er i dag spredt på ulike fagdisipliner, flere mindre miljøer og enkeltpersoner. NAKMI skal være et samlingspunkt for landets kompetanse, der forskning og utvikling, nettverksbygging og formidling står sentralt. Målgrupper for arbeidet er i første rekke helsepersonell og andre som arbeider med minoritetshelse.

Sitatene i handlingsplanen er hentet fra diskusjonsforum på internett.

Utgitt av: Barne- og likestillingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: Q-1131 B
Design og illustrasjon: Gjerholm Design
Trykk: Departementenes servicesenter, 06/2007 - opplag 300